

valkhof nieuws

Elftde jaargang no. 1

1978 - 1989

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: schriftelijke aanmelding
via postbus 1390 Nijmegen

CONTRIBUTIES: f.20.= p.jr.(65+ f.12,50)
op postbanknummer:4438363
tnv Valkhofvereniging Nijm.

VALKHOFNIEUWS: redactieleden:
Hein van Brienen
Johan Hendriks
Gerard Hermans
Robert Spanings
Theo Verweij

Redactieadres: Postbus 1390
6501 BJ Nijmegen

VALKHOFAKTIVITEITEN: rondleidingen en
tentoonstellingen:
Hein van Brienen
tel:080-233551

Concerten e.d: Maarten Dongelmans
tel:080-220752



postbus 1390
6501 BJ Nijmegen.

VOORWOORD

T.T. : TRIOMF & TELEURSTELLING

Met enige triomf kunnen we terugzien op 10 jaar valkhofvereniging. Begonnen met een klein groepje in november '78 hebben we nu ruim 600 leden en vele tienduizenden sympathisanten.

Door ons toedoen is het valkhofpark tot leven gebracht en gerenoveerd. Door ons toedoen is de kapel ingericht en komen er jaarlijks bijna 100.000 mensen in die kapel. Door ons toedoen zijn er nieuwe trappen gekomen tussen Lindenberg en Waalkade. Door ons is steeds gewaarschuwd voor de problemen van de kapel en van de helling. Door ons is steeds gepleit voor betere verlichting en aanlichting van de kapel. Door ons is steeds gevraagd om terugbrengen van de steenfragmenten van de burcht.

Uitsluitend door de plannen van de Valkhofvereniging is er over Nijmegen en het Valkhof gepubliceerd in alle grote dagbladen in Nederland en in een aantal kranten aan de andere kant van de aardbol. Kortom: Nijmegen heeft maar een enkel echt imago en dat is het Valkhof!!!

Met teleurstelling moesten we in de krant lezen dat de meerderheid van het college van burgemeester en wethouders zich heeft laten (mis)-leiden door een ongefundeerd, subjectief en "ver-poli-ziekt" advies van de Nijmeegse Monumenten Commissie.

=====

= VALKHOFSTICHTING =

= Bankrekening ABN-bank =

= Nijmegen:53.76.75.930. =

= giro ABN-bank Nijmegen =

= no:821025. =

=====

**FINANCIELE
LEDENADMINISTRATIE:**

Louk Hendriks
tel.080-443873

Dat was in 1911. Is er naderhand nog onderzoek gedaan? Neen. Toen het park in 1984 gerenoveerd werd is op archeologisch-schandalige wijze met een bulldozer de gehele bovenlaag door elkaar gehusseld en zijn veel grondsporen en fundamentresten vernield. Foto's, niet van de gemeente, kunnen dit bewijzen. NIET de gemeente, NIET de monumenten-commissie, NIET de Rijks Oudheidkundige Dienst, maar amateurs hebben (illegaal) voorwerpen en munten gezocht en gevonden. Toch kunnen we nog veel te weten komen. Zonder te graven, zoals Weve moest doen. Met de "electro-sondering", een soort radar onder de grond, kan de gehele ondergrond in beeld gebracht worden. Een voorstel vanuit de Valkhofvereniging aan de gemeente hieromtrent is al jarenlang onbeantwoord.

Herbouw-aspecten

Moeten we echt alles precies weten alvorens iets te kunnen doen? Moeten er persé documenten en/of bouwtekeningen aanwezig zijn? Neen, natuurlijk niet. Reconstructie is altijd na-maak, iets bouwen in deze tijd naar het model van het oude. Kopiëren is kitsch. Waarom een Valkhof-toren afwijzen als een Stevens-toren, in andere vorm, andere afmeting en met andere materialen, wel kan? Waarom een Commanderie wel vol met moderne snufjes; lijkt die nog op een klooster annex hospitaal uit 1400? Lijkt het huidige "historische" stadhuis (van 1946 !) nog op het oude? Ja, het lijkt er op maar is het niet. Toppunt van reconstructie: de Nijmeegse benedenstad. Lijkt die op de oude stad? Alleen het straten-patroon, verder nauwelijks. Desondanks is die "moderne-oude" benedenstad best te waarderen.

Dezelfde college-meerderheid die nu Valkhof-plannen in de prullenmand wil werpen omdat reconstrucie-herbouw absoluut niet mag, diezelfde lieden waren o zo apetrots toen ze in Brussel een prijs in ontvangst mochten nemen voor de herbouwde benedenstad.

Kultuur-barbarij

Op het Valkhof-congres in de Lindenberg stelde een professor dat een "symbolische reconstructie" voor de gewone burger niet interessant zou zijn, omdat er op diverse schilderijen raampjes in grootte en aantal verschillen. De prof heeft het wetenschappelijke gelijk aan zich wanneer het gaat om een restauratie van iets origineels dat weer in originele staat moet worden teruggebracht, maar tegelijk had de prof geen enkel benul van wat heet: de "maatschappelijke vraag". Dit is: wat wil het volk. (99,9%)

Valkhof-park

Gaat het park eraan als de burcht herbouwd zou worden? Neen. Wanneer alle hoofdgebouwen, donjon-rijkszaal-burggraafwoning-koningskamers, herbouwd zouden worden, dan nog behoeft er niet een enkele boom omgezaagd te worden! Indien, zoals wij telkenmale voorstellen, het plan van Estourgie-lvens uit 1936 uitgevoerd zou worden, dan nog is het park als echt park te beleven, compleet met alle doorkijkjes en vergezichten. (Dit plan behelst: bouwen van donjon en rijkszaal, aanleg in contouren van de rest). Het park is een monument. Het park kan en zal een cultuur-monument blijven. Dan zelfs meer dan nu het geval is.

ADVIES AAN B&W VAN DE VALKHOFVERENIGING

1. Niet "handen af" van het Valkhof, doch "handen ineen" voor het Valkhof. Ter verbetering en regeneratie van wat ooit op die plek heeft gestaan of zich heeft afgespeeld.
2. Geen nabouwen van een middeleeuwse protserige residentie, geen Bommel-kasteel, geen Doornroosje-Disneyland toestand en geen Anton Pieck-Efteling fantasie. Wel een sobere reconstructie naar het model dat op diverse plaatsen in Europa te vinden is.
3. Laat het volk zien wat de volkenkundige- en geschiedkundige waarde is van de diverse perioden van Valkhof bebouwing/bewoning. Op de plaats waar het thuis hoort en binnen het meest bekende deel van de historie: de burcht van Barbarossa.
4. Het park zal niet worden aangetast door de bouw van een donjon en de aanleg van contouren. Het park zal er beter door worden want het verkrijgt een aanzienlijke "meerwaarde" en 100.000 mensen per jaar worden er wijzer van.
5. Modern, niet-destructief, bodemonderzoek is nodig. Dat kan voor slechts 10.000 gulden. De Valkhofvereniging is bereid om daaraan mee te betalen.
6. Het behoeft geen gemeentelijke investering te worden. Handen ineen tussen overheid, bedrijfsleven en bevolking.
7. Een toeristisch-recreatief onderzoek moet ten eerste de financiering en exploitatie van de donjon bekijken, ten tweede de rijkszaal. Dit alles in combinatie met de aanleg van contouren.

(Jack M.T.Nooy)

DE NEERGANG VAN EEN KEIZERSTAD

Een burchtverpanding in 1248 en de gevolgen..

Hein van Brienen.

Keizer Heinrich III, die in 1040 '44 en '46 zeker tijdelijk in Nijmegen verbleef, schonk in 1047 de tol in de Waal aan Theodoricus Graaf van Kleef. Deze zou als tegenprestatie alle jaren op St.Andriesdag, 150 ellen fijn rood engels laken leveren.

Al spoedig bleek deze Graaf zijn afspraak niet na te komen. Na herhaalde waarschuwingen hakte later Keizer Frederik I (Barbarossa) de knoop door en benoemde Otto van Gelre tot Burggraaf van het Valkhof in Nijmegen, ontnam de Kleefse Graaf het tolrecht en benoemde een nieuwe Tollenaar. Deze nu, zou ieder jaar van de 'opbrengsten'; 'driehonderd Marken Keulse penningen' aan de Gelderse Graaf overhandigen, voor verder herstel van de Valkhofgebouwen, en om deze 'loflijker en deftiger' te kunnen onderhouden. Deze gebeurtenissen waren het begin van grote veranderingen voor het Valkhof en de stad Nijmegen.

In het boek; 'Handvesten en niet uitgegeven charters behorende tot de beschrijving van Nijmegen' (1789) werd een brief afgedrukt waarin Frederik I, de 'lieve, edele en dappere' Graaf Otto als leenman aanstelde van 'Den Burgt of het Valkhof te Nijmegen'. Deze brief werd gedateerd; Mei, 1182 in de stad Mainz. Wij geven U hier het volledige document, geschreven in het latijn, met de vertaling zoals die werd afgedrukt in 1789 door A.v.Goor, Stads- en Quartiers-Drukker.

Dat aan het niet nakomen van 'Vorstelijke afspraken' behoorlijk zwaar werd getild, bewijst het schrijven dat op de vergadering in Mainz eenstemmig werd goedgekeurd en ondertekend door de Rijks-Fursten.

BRIEF VAN KEIZER FREDERIK I (Barbarossa)

Fredericus, Dei gratia Romanorum Rex et semper Augustus, omnibus tam futuris quam praesentibus salutem in perpetuum.

Quoniam ea, quae aguntur in tempore, ne simul cum tempore elabantur, soleant testium et scripturae memoria perennari; Ea propter universorum notitiae cupimus declarari, quod cum nos una cum principibus et fidelibus imperii apud Maguntiam ad tractandum de negotiis imperii Curiam solennem celebrarem, et dilectus et fidelis noster Reinaldus, venerabilis Coloniensis Archiepiscopus, una cum fidelibus suis eidem Curiae nostrae interesset, et dilectus noster vir nobilis et strenuus Otto, Comes Gelriae in suo Comitatu existens, se nostro conspectui praesentasset; Nos attendentes ejusdem Othonis Comititis fidele obsequium, quod tam ipse, quam ejus praedecessores saepius imperio et nobis exhibuerunt, de consilio fidelium nostrorum, accedente concencu Principum imperii concessimus eidem in feodum DONUM NOVIMAGENSEM Imperio attinentem, cum suis attinentiis jure haereditario perpetuo ab Imperio tenendam:

Et cum serenissimus Romanorum Imperator HENRICUS III. praedecessor noster, telonium Novimagense dictae domui annexum sine constantia et concencu Principum Imperii Theodorico, Comiti Clivensi, qui temporibus ejus Comes existit, in feodum concessisset, tali videlicet interposita conditione, ut ipse et ejus fuccessores dicto Henrico Romanorum Imperatori ejusque successoribus de eodem telonio singulis annis in festo Sti. Andreae tres pannos scarlacos bene rubeos Anglicenses, ardentis coloris, quorum quilibet longitudinis quinquaginta ulnarum esse debeat, per nuncium suum assignare deberet, ita videlicet, si eodem dicto termino non assignaret, quod praefato te-

lonio, sicut in ipsius privilegio, cujus rescriptum habuimus, et etiam in registro Imperii continebatur, prout elegit, tam ipse quam sui successores privari deberent. Cum igitur Theodicum, qui nunc Comes Clivensis existit, saepius per nuncium nostrum monuerimus, ut dictos pannos termino statuto nobis assignaret, nec ipsos assignare curaverit; Nos tandem ipsum, secundum sententiam a Principibus Imperii prolatam, dicto telonio, sicuti Theodicus praedecessor ejus, Comes Clivensis, ut dictum est, elegerat, privavimus, et dictam concessionem, quae sine constantia et consensu Principum Imperii facta fuit, cassavimus, et in perpetuum revocavimus: Sicque dictum telonium a Principibus Imperii per sententiam eorundem Imperio adjudicatum ad usus nostros et successorum nostrorum, in perpetuum reservavimus; Eo excepto, quod, cum dictae Domui Novimagensi ad procurandam ipsam redditus non sussicerent competentes, de concilio fidelium nostrorum, accedente concencu principum Imperii, ut dictus Otto Comes Gelriae et ejus successores, praefatam Domum Noviomagensem honestius et laudabilius valeant procurare, et eandem diligentius Imperio conservare, concessimus eidem Ottoni, Comiti Gelriae, similiter in feodotrecentas marcas denariorum Coloniencium, quas telonarius noster Noviomagensis, qui tunc fuerit, de telonio nostro ibidem ipsi et successoribus ejus singulis annis, in feodo in perpetuum, omni contradictione et occasione quavis postposita, integraliter debet assignare.

Pro quo feodo praedicto idem Comes Otho tam pro se, quam suis successoribus Imperio homagium fecit. Hujus rei testes sunt dilecti et fideles nostri Principes Suffridus Maguntinensis, Hillenus Trevirensis, et Reinaldus Coloniensis Archiepiscopi: Wencelaus Dux Bohemiae; Hermannus Dux Bavariae; Henricus Margravius de Brandenburch; Henricus Margra-

vius Missenensis; Otto Dux Sueviae; Wernhardus Dux Austriae; Godefridus Dux Brabantiae; Henricus Dux Saxoniae; Philippus Comes Flandrensis; Theodoricus Comes Hostadensis; et alii quam plures viri probi et honesti.

Et ne haec nostra concessio solenniter coram Principibus Imperii facta, a nobis vel successoribus nostris aliquatenus infringi possit, vel in dubium revocari, praesentem paginam de consensu principum Imperii praedictorum exinde conscribi fecimus et bullae nostrae aureae munimine roborari.

Actum et datum apud Maguntiam, anno Dominicae incarnationis M C L XXX II Mense Majo, Indictione X.

Vertaaling (1789)

Frederik, door Gods genade, Roomsch koning, altijd vermeerdere des Rijks, aan elk en een iegelijk, zo toekomende als tegenwoordige, alle heil. Nadien alzulke zaaken, welke hier in de tijd verhandelt worden, op dat ze niet door de tijd in vergeetheid geraaken, pleegen te worden vereeuwigd door Schrift en getuigen, daarom begeeren Wij, dat ter kennisse van een ieder worde gebracht, dat, wanneer Wij te gelijk met de Rijks-Fursten en Lheenmannen bij Maints eenen plegtigen Rijksdag hadden ter behandeling van de zaak des Rijks, en onze lieve en getrouwe Reinald Aarts-Bisschop van Ceulen te gelijk met zijne getrouwe Lheenmannen op dien Rijksdag tegenwoordig was; ook onze lieve de edele en dappere Otto Graaf van Gelre zich in onze tegenwoordigheid gesteld hadde, Wij lettende op de getrouwe diensten van denzelven, welke zo wel Hij, als zijne Voorzaaten, dikwils aan het Rijk en ons beweezen hebben, met raad van onze getrouwe Lheenmannen, en bijkomende bewilliging der Rijks-Furs-

ten, aan denzelven den Burcht of het Valkhof te Nijmegen met alle toebehooren, zijnde een Rijkseigendom, hebben gegeven om van het Ryk erfelijk te lheen te houden; En dewijl de doorlugtigste Roomsch Keizer Hendrik de Derde, onse Voorzaat, de Nijmeegsche tol, tot het voornoemde Valkhof behoorende, zonder toestemming en bewilliging van de Rijks-fursten, aan Theodoricus toenmalige Graaf van Cleef, ter lheen gegeven heeft, onder dit uitdrukkelijk beding, dat hij en sijne Opvolgers aan voornoemde Hendrik Roomsch Keizer en sijne Throonvolgers uit den zelve tol alle jaaren op St. Andries dag drie Engelsche Scharlakens van een gloejend roode kleur, ieder vijftig ellen lang, door eenen afgezonden Boode zoude leveren, zo namentlijk, dat, indien hij dezelve op de bepaalde tijd niet leverde, (gelijk in het Privilegie zelfs, waar van wij een afschrift hebben gehad, en ook in het Rijks Reces vermeld word, en gelijk hij zelfs heeft verkozen) hij als dan en sijne Opvolgers van de voorschreven tol zouden verstoken wezen: Daar wij nu Theodoricus, de tegenwoordige Graaf van Cleef, dikwils door onsen Bode hebben doen aanmaanen tot voldoening van de voornoemde Lakens op de bepaalde tijd, en hij voor de levering derzelve niet gezorgt heeft, hebben Wij hem eindelijk, volgens het vonnis door de Rijks-Vorsten uitgesprooken, den gezegden tol, (gelijk Theodoricus Graaf van Cleef, sijn Voorzaat, zo als gezegd, zelfs verkozen had,) ontnomen, en die voorschreve Gifte, welke zonder kennis en bewilliging der Rijks-Vorsten was geschied, vernietigd, en voor altoos herroepen; en hebben den voorschreven tol, door de Rijks-Vorsten bij haar vonnis aan 't Rijk toerkend, ten behoeve van Ons en onze Opvolgers voor altoos behouden; met die uitzondering nogthans, dat daar het voornoemde Valkhof tot deszelve onderhoud geene genoegzaame inkomsten heeft, Wij met toestemming en bewilliging der Rijks-Vorsten,

op dat de gezegde Graaf van Gelre Otto en zijne Opvolgers het voornoemde Valkhof loffelijk en deftiger zouden kunnen onderhouden, en naauwkeuriger voor het Rijk bewaaren, aan denzelven Otto Graaf van Gelre gelijkelijc hebben beleend met driehonderd Marken Keulische penningen, welke onze Tollenaar te Nijmegen, die dan zal zijn, uit onse Tol aldaar aan hem en sijne Opvolgers alle jaaren, voor altoos zonder eenige korting zal doen toekomen, en zonder eenige tegenspraak of gezogte uitvlugt. Ter zaake van welke voorzegde beleening dezelve Graaf Otto, zo voor zig als voor zijne Opvolgers, hulde en manschap aan het Rijk bewezen heeft. De Getuigen van deeze zaak zijn onze geliefde en getrouwe Rijks-Vorsten:

Siffridus Aarts-Bisschop van Maints, Hillenus Aarts-Bisschop van Trier, en Reinaldus Aarts-Bisschop van Keulen; Wenselaus Hertog van Bohemen, Herman Hertog van Beijeren, Henrik Markgraaf van Brandenburg, Henrik Markgraaf van Meissen, Otto Hertog van Swaben, Wernhard Hertog van Oostenrijk, Godefried Hertog van Brabant, Henrik Hertog van Saksen, Philips Graaf van Vlaanderen, Theodoricus Graaf van Holstade, en meer andere deugdzaame en eerlijke mannen. En op dat deeze onze beleening plegtiglijk in tegenwoordigheid der Rijks-Vorsten gedaan, nog door ons, nog door onze Opvolgers eenigzins verbrooken, of in twijfel getrokken zal kunnen worden, hebben wij dit tegenwoordige blad met bewilliging der voorschreve Rijks-Vorsten daar na doen beschrijven, en met ons goude zegel doen bekrachtigen.

Gedaan en gegeven bij Maints in het jaar na de geboorte onzes Heeren elf honderd twee en tagtig, in de maand Mai, de tiende Indictie.

Otto II van Gelre werd dus burggraaf, maar bezat verder geen rechten, het Valkhof bleef Keizerlijk bezit.

Dit veranderde toen de opvolger van de Gelderse graaf Otto III, de Koning Willem van Holland volgde tijdens de veldtocht naar Aken waar deze met geweld de Keizerskroon wilde bemachtigen. Tijdens het beleg van de stad ontdekte Otto, dat zijn 'vriend' erg krap bij kas zat. Hij bood hem 16.000 zilvermarken aan als hij het Valkhof in Nijmegen aan hem in pand wilde geven, Koning Willem stemde noodgedwongen toe. Bevestiging van deze overeenkomst werd de pandbrief van 15 Juni 1248.

PANDBRIEF.

Nos Wilhelmus Dei gratia Romanorum in Regem electus et semper Augustus, universis hoc scriptum inspecturis notum esse volumus manifeste; quod nos fideli nostro et consanguineo charissimo Ottoni, nobili et egregio Comiti Gelrensi, qui se sacrosanctae Rom. Ecclesiae et nostrae Regiae Majestati per omnia reddidit obsequiosum et fautorem devotissimum, in recompensationem sui servitii, castrum quod vocatur Noviomagium cum omni dominio, quod eidem castro hactenus dignoscitur attinere cum hominibus, nobilibus, fidelibus, ministerialibus, oppidanis, servis, manumissis, agris, nemoribus, pratis, aquis, pasquis, piscationibus, cum pertinentibus et universis Dominii non solum obligavimus pro sedecim millibus marcarum puri et legalis argenti, immo ad majorem cautionem concessimus ei, et suis heredibus dictam pecuniam in feodum habendam a nobis et successoribus nostris, donec eidem vel Comitibus suis heredibus dicta pecunia integraliter fuerit persoluta, proventibus vero et fructibus ipsius Castri quos ex domo sibi ac suis heredibus contulimus, in sortem non computandis, salvisque sibi et suis heredibus expensis omnibus, quas circa dictum Castrum

in aedificiis vel munitionibus duxerit faciendas. Addimus et quod si dictus Comes viam universae carnis sine filio ingreditur, filiae suae seniori dictum Castrum cum omnibus suis attinentiis in forma praenotata remanebit obtinendum. In cuius rei evidentiam et cautelam praesens scriptum conscribi fecimus, et ipsum nostri et venerabilis Patris Domini Petri S. Georgii ad velum aureum, Diaconi Cardinalis, Apostolicae fedis Legati sigillorum munimine roborari. Actum et datum in Castris ante Aquisgranum XVII Kal. Julii Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo. V. indict.

Vertaaling. (1789)

Wij Willem, door Gods genade verkozen Roomsche Koning, en altijd vermeerder des Rijks, dat aan een iegelijk, welke deeze brief zullen zien, openbaerlijk bekend zij; dat wij aan onzen getrouwen en beminden Bloedvriend Otto, den edelen en uitmuntenden Grave van Gelre, welke zig in alles betoond heeft eenen gediensdigen en onderworpen begunstiger van de heilige Roomsche Kerk, en van onze Koninglijke Majesteit, tot belooning van sijne dienst-bewijsing en trouw, de Vesting, welke genoemd word Nijmegen, met het geheele gebied, 't welk tot nog toe erkend word tot die vesting te behooren, met de Edelen, Lheen-mannen, Stedelingen, dienstbaaren, vrijgelatenen, akkeren, bosschen, velden, weilanden, wateren, visscherijen en alle toebehooren van het gebied, niet alleen verpand hebben voor zestien duizend mark fijn en wettig zilvers; maar ook tot meerdere verzekering aan hem en sijne nakomelingen hebben toegestaan de Stad als een Lheen van het Rijk van ons en onze opvolgers te houden, tot dat aan hem of aan de Graaven sijne Erven en nakomelingen de voornoemde som in het geheel sal zijn vol-

daan; zullende nochtans de inkomsten en vruchten van den Burcht zelfs, welke wij aan hem en sijne nakomelingen gegeven hebben, aan de hoofdschuld niet worden afgekort; en zullende mede alle onkosten, welke hij aan de gebouwen of versterkingen omtrent de voornoemde Vesting zal vermeenen te moeten doen, voor rekening van hem en sijne Erven blijven. Wij voegen 'er nog bij, dat bij aldien de voornoemde Graaf mogte gaan de weg van alle vleesch zonder een Zoon na te laten, de voornoemde Vesting met allen haaren toebehoren aan sijne oudste Dochter op de voorgemelde wijze zal verblijven in bezitting.

In oirkonde en verzekering dezer zaak hebben wij de tegenwoordige Brief doen beschrijven, en met ons zegel en met het zegel van den eerwaarden Vader den Heere Petrus S. Georgii ad velum aureum, Cardinaal Diaken, en Legaat van de Apostolische Stoel doen bekrachtigen. Gedaan en gegeven in het Leger voor Aken den 15 junii in het jaar onzes Heeren duizend twee honderd acht en veertig, de vijfde indictie.

Hiermede begon voor de stad de Gelderse periode. Enkele jaren later in 1254, tijdens een hofdag op het Valkhof waar vele Rijksvorsten aanwezig waren, wordt het boven genoemde leen-bedrag door Willem van Holland nog eens met 5000 verhoogd tot 21.000 Mark, dit dankbaarheid voor bewezen diensten. Ook werd vastgelegd dat Otto III en zijn nakomelingen de burcht, stad en gehele gebied hun bezit mochten noemen totdat de keizer deze som geld zou hebben terugbetaald. De bewoners van Nijmegen werd opgedragen het gezag en de rechten van de Gelderse Graaf te erkennen. Dit verliep weer niet zonder geweld en werd oorzaak dat de Graaf uit veiligheids overwegingen zijn burcht van muren en grachten moest voorzien, waarbij alle gebou-

wen in de omgeving van het Valkhof werden afgebroken ook de oude stadskerk, tot ergernis van de burgerij. In het stadswapen werd de Gelderse leeuw geplaatst als teken van macht. Verbittering en onwil bereikten een hoogtepunt op 31 Oktober 1316, als aan de opvolger van Otto, graaf Reinald, een brief wordt overhandigd waarin de Stadsbestuurders namens de Burgerij verklaren het gezag van de Gelderse Graaf niet langer te erkennen.

BRIEF AAN REINOUD I GRAAF VAN GELRE

Excellenti viro eorum Domino clarissimo, Domino Reinaldo Comiti Gelriae; Scabini, Consules totaque universitas Neomagensis obsequium et honorem. Noverit vestra dominatio, quod nos ab omni juramento et fidelitate, quibus ratione imperii Neomagensis nobis adstricti fuistis, vos penitus quitos in his scriptis proclamamus et solutos; Recognoscentes quod a modo sub vestro non erimus regimine nec protectione. Et vestrae regratiamur Excellentiae, quod nobis prius fuistis dominus et fidelis. In cujus rei testimonium nostrum sigillum praesentibus est appensum. Actum et datum anno Domini MCCC fexto decimo, in vigilia omnium sanctorum.

Vertaaling (1789)

Aan zijn Excellentie, den Doorlugtigen Heere, den Heere Reinald Grave van Gelre, wenschen Schepenen, Burgermeesteren, Raad en de Burgeren-Gemeente der Stad Nijmegen dienstvaardigheid en eerbewijzingen.

Uwe genade gelieve te weten, dat wij uw van alle eed en trouwe, waar mede Gij ten aanzien van het Rijk van Nijmegen aan ons verbonden zijt geweest, bij deeze verklaren te eenemaal vrij en ontslagen; betuigende, dat wij van nu af aan niet meer staan zullen onder

uwe bestieringe of beschuttinge: En wij bedanken uwe Excellentie voor uwe voorige Regeering en bescherming.

In waarheids oirconde is ons Zegel aan de tegenwoordige brief gehangen.

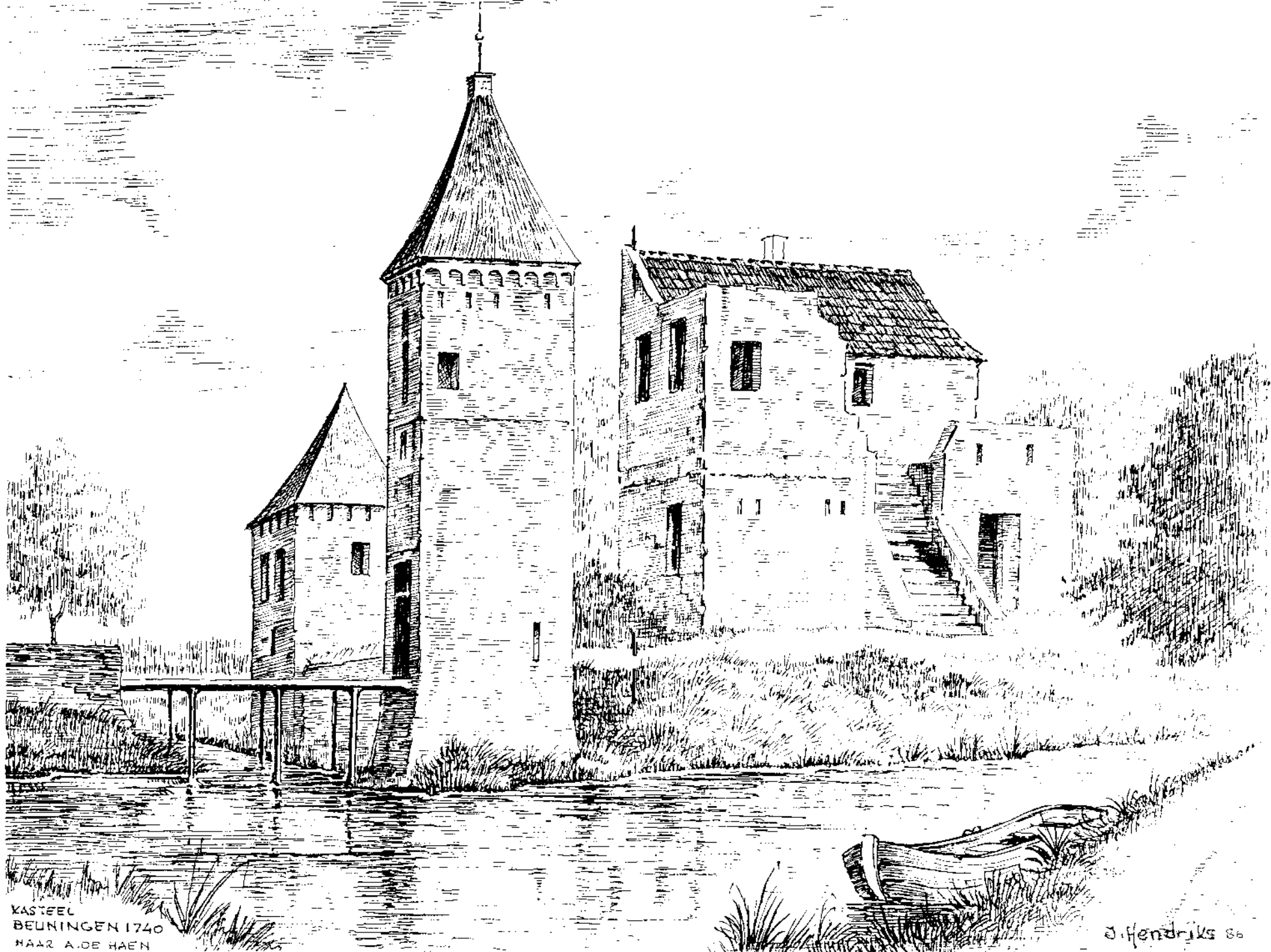
Gedaan en gegeven in het Jaar onzers Heeren 1316.

Bij de gebeurtenissen rond de burchtverpanding komt duidelijk naar voren, dat de Nijmeegse burgers héél goed begrepen dat 'Gravelijke stad' toch wel een stukje lager lag als 'Keizerlijk domein'! Maar, ondanks het verzet bleef deze plaats 'Gelders', wat uiteindelijk zou leiden tot het afzakken naar een achtergesteld provincie-stadje. Of het allemaal nog niet genoeg was ontnam het bestuur van Gelderland aan Nijmegen ook nog de keizerlijke naglans bij het slopen van de burcht. En via de lege 'wandelplaats' vernevelde langzaam een geschiedenis van twee duizend jaren...

Wij hebben U de 'Neergang van een Keizerstad' voorgelgd, omdat zelfs tot in onze dagen deze 'neergang' zich voortzet!

Nog niet zo heel lang geleden meende men nu ook de totale historie van Nijmegen met wortel en tak te kunnen uitroeien. Het Valkhof was nooit de plaats geweest van een keizerlijk paleis. Men kon het bewijzen! Grote sensatie. En ja hoor bij de 'opknopbeurt' van het park enkele jaren geleden werden de laatste burchtfragmenten alvast weggevoerd, putten met gevonden puin dichtgegooid, muurresten vernield voor een trapje, ga maar door!

Ook het verbeterd verzet tegen een reconstructie, contourenuitleg, de bitternoodzakelijke kapelaanbouw, is niets nieuws... Daarom, maar goed dat er een Valkhof vereniging kwam die nu eens niet gelukkig is met alleen een hoogwatersteiger!...



KASTEEL
BEUNINGEN 1740
NAAR A. DE HAEN

J. Hendriks 86

DE BLANKENBURG TE BEUNINGEN:

Deel 5 Kastelen in het kwartier van Nijmegen.

Het kasteel wordt voor het eerst vermeld in 1597 de bewoners zijn Otto van Wijhe heer van Echteld en den Blanckenburg en zijn vrouw Christina van Wijhe van Hernen, maar al in 1437 wordt gesproken over het slot te Beuningen het is dan eigendom van Willem van Appeltern in 1447 wordt het door Johan van Appeltern verkocht.

Het bleef tot 1774 in bezit van de familie van Wijhe, toen verkocht de dochter van Christiaan Reinhard van Wijhe het kasteel aan Aaldert Jacobs zich noemende Vermeulen.

Het kasteel was al erg in verval geraakt en in 1810 is er niet veel meer over dan een paar muurresten en het torentje, zodat in 1863 als het al zo'n 100 jaar in vervallen staat verkeerde tot sloop van de muur wordt overgegaan.

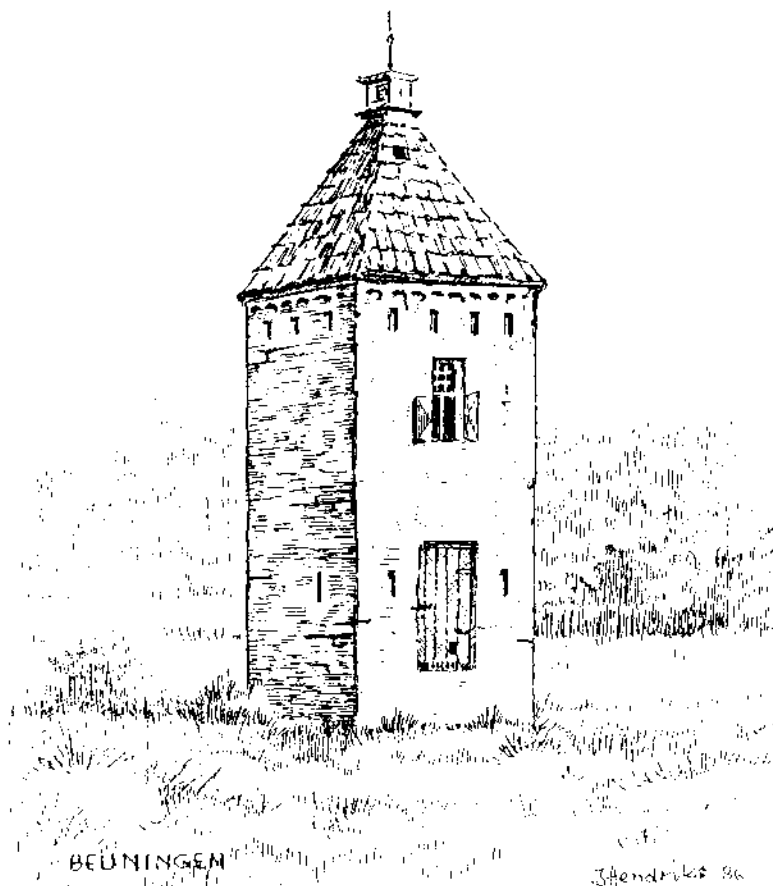
Als in 1877 een boedelscheiding in de familie van Aaldert Vermeulen plaats vindt wordt J.W.M. Vermeulen de eigenaar, maar als hij komt te overlijden zonder kinderen wordt zijn zuster Clara Antonia Vermeulen gehuwd met een zekere heer Goyaerts de erfgename.

De laatst bekende eigenaren waren dan ook de kinderen van Clara, die het torentje verkopen aan de huidige eigenaar de heer P.H.M.Claassen.

Helaas is dit midden 15e eeuwse torentje dat in de boomgaard staat ook ten prooi gevallen aan het voortschrijdende verval.

Bron: Het land tussen Maas en Waal.
J.H. Manders.

Louk Hendriks.



OP DE BDEKENPLANK

De stad van de gouden engel. Dat kan alleen maar Nijmegen zijn. Het is dan ook door een rasechte Nimwegenaar geschreven en door De Vleermuis te Roermond uitgegeven.

Vanaf de omslag geef ik weer:

Deze humoristische roman met populair-historische tendenzen speelt rond het beeld van DE GOUDEN ENGEL, die volgens een oude legende in Nijmegen begraven zou liggen. Als echte Nimwegenaar steekt de schrijver zijn schalkse kijk op Nijmegen, de historie en zijn bewoners, niet onder stoelen of banken. Het kerkelijk en het werelds gezag komen eveneens bij hem in een gekleurd daglicht te staan.

Willem van Heumen: DE STAD VAN DE GOUDEN ENGEL.

---.---.---.---.---.---

GESCHIEDENIS VAN (NOVIOMAGUS)NIJMEGEN van Dr. Guus Pikkemaat uitgegeven door SDU te 's-Gravenhage.

Deze wetenschappelijke uitgave zal voor zeer veel liefhebbers van histories Nijmegen menig gezellig leesuur brengen. Er is veel zorg en moeite aan besteed en wat belangrijk is, het is in tegenstelling met veel historische publikaties, geen droge verhandeling.

Dat het op een uitermate geschikt moment is uitgegeven en in onze stad en in onze tijd zeer van pas komt bewijst alleen reeds het slotbetooog op blz.432.

Een indrukwekkende literatuur-lijst en enkele bijlagen maken dit werk compleet tot een aanwinst van belang op Uw boekenplank.

Misschien is het woord slotbetooog wat minder goed gekozen; ik wil het U hierna weergeven omdat het zo goed bij het Nijmegen van nu past.

Bron: Geschiedenis van Nijmegen door Dr.Guus Pikkemaat.

"Met achter zich een eeuwenoud verleden, waarin Nijmegen een vallen en opstaan waarachtig niet bespaard bleef, zal de Waalstad eerlang een 'Europa zonder grenzen' binnengaan. Daarmee komt de stad dan wonderlijkerwijs te verkeren in eenzelfde situatie als die, waarin zij ruim negentienhonderd jaar geleden ontstond binnen het Romeins Imperium. Van de mogelijkheden, die toen en later voorhanden bleken, heeft Nijmegen uitstekend gebruik weten te maken om zich te ontplooiën. De problemen, waarmee de stad geconfronteerd werd, wist het steeds te overwinnen. Dat zal ook in de toekomst zeker het geval zijn, want Nijmegen bezit een onverwoestbare vitaliteit."

GEMEENTEBESTUUR ONSCHULDIG AAN DE SLOOP VAN DE BURCHT

"Hoe hebben ze destijds toch zó stom kunnen zijn", dat is een uitroep van velen als het gaat over de sloop van de Valkhofburcht tussen 1795 en 1797. "En dan voor negentigduizend gulden!" Daarmee wordt dan bedoeld op de centen, die de "massa tufsteen" opbracht, na de sloop, bij de verkoop aan de gemeente Haarlem.

Bij die kreten een paar kanttekeningen. Eerst maar even over die kleine ton, die in de gemeentekas vloei-de. In die tijd was dat een groot bedrag, een zeer groot bedrag. We weten dat een eeuw later burgemeester van Schaeck Mathon zegge en schrijven f 4000,- per jaar aan salaris genoot; zo kan zelfs een simpele rekenaar wel vermoeden wat die f 90.000,- rond 1800 betekenden voor de wel zeer berooide Nijmeegse schatkist. Maar goed, dat is een onbetekenend detail. Voor het tienvoud van dat bedrag had de sloop niet mogen plaatsvinden.

"Des te stommer dat ze het toch gedaan hebben". Dan komt de vraag wie men dan wel bedoelt met die aanduiding "ze". De goe-gemeente wijst dan onmiddellijk met de bestraffende vinger in de richting van de Burchtstraat. Daar immers zetelde ook toen het stadsbestuur. Hoe dat bestuur samengesteld was doet hier minder ter zake. Zeker is, dat de Landschap (in de verte vergelijkbaar met de provinciale overheid en samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het territorium gelegen steden) rond en na 1787 steeds meer geïrriteerd raakte door het doen en laten van Nijmegen. Dat daarin de nog lang niet uitgewoede strijd tussen Rome en Reformatie een belangrijke rol speelde, wordt uit alle publikaties duidelijk. Dat veel steden binnen de Landschap anti-Nijmeegs waren en dat "duidelijke symptomen van geprikkeldheid" (Pikkemaat) zicht-

baar werden, kan niet ontkend worden. Maar hoever ging dat? Als men weet dat de wil van de Landschap ver boven die van de stedelijke wetten ging, dan is duidelijk dat de Landschap tot op zekere hoogte oppermachtig was. Heel wat afgunstige steden waren met graagte bereid Nijmegen een toontje lager te laten zingen. Ik citeer Pikkemaat: "Het moest nu maar eens afgelopen zijn met dat superioriteitsgevoel van die 'oude vrije Rijksstad'". Waarom droeg het Nijmeegse gemeentewapen, in tegenstelling tot dat van andere gelderse steden, een schild, waarop een leeuw; het schild gedragen en geschraagd door twee gouden arenden? Waarom niet volstaan met het schild en de leeuw, zo werd in de Landschap voorgesteld. Het ging niet door. Johan in de Betouw kwam met zulke degelijke argumenten, dat het voorstel, door Tiel en Bommel gedaan geen meerderheid haalde.

In de Landschap-vergadering van 28 oktober 1795, die in Zutphen gehouden werd, waren de bezwaren tegen Nijmegen gegroeid. En niet zo zuinig! Het oude Nijmeegse privilège om bij voortduring de voorzitter te leveren van de Land- en Kwartierdagen, vervallen te verklaren haalde heel gemakkelijk een meerderheid. Nu citeer ik opnieuw dr. Guus Pikkemaat, waar hij schrijft over de burcht:

"Evenmin kende de Landdag te Zutphen genade met ander symbool van Nijmegens gewestelijke verhevenheid: de burcht op het Valkhof. Onder voorwendsel, dat de onderhoudskosten van dit bouwwerk de provincie boven het hoofd groeiden, werd in de Landdag het idee geopperd om het kasteel te verkopen. Als symbool van onderdrukkend feodalisme moest het worden afgebroken en de sloper zou nog een aardige winst kunnen maken met de immense massa tufsteen, waaruit het was opgetrokken. De ontzetting over dit voorstel moet de Nijmeegse heren bijna een flauwte hebben bezorgd, temeer toen zij bemerkten dat

zelfs de steden van hun eigen kwartier hen in de kou lieten staan en zich akkoord verklaarden".

Het moge duidelijk zijn in welke stemming de afgevaardigden in Nijmegen terugkeerden. Slechts de absis van de voormalige Barbarossa-kapel en de achtkantige St. Nicolaas-kapel bleven gespaard. Dank zij, ja zeker, opnieuw Johan in de Betouw.

Henri Kerckhoffs

MEDEDELINGEN VAN DE LEDENADMINISTRATIE

Enkele leden hebben melding gemaakt van het feit dat één of meer letters van hun naam voorzien behoren te zijn van een aksent. Het is voor ons helaas niet mogelijk aan de wens tegemoet te komen dergelijke aksenten te laten voorkomen op de adres-etiketten van Valkhofnieuws, daar het ledenbestand geheel in hoofdletters is ingevoerd met het oog op de leesbaarheid voor de post. Een hoofdletter beslaat de gehele regelhoogte, zodat de printer deze tekens niet kan weergeven. Wij hopen dat de betrokkenen hiervoor begrip zullen hebben.

G. Hermans
ledenadministratie



Via de Heer René Dirks, kwamen wij in het bezit van deze opmerkelijke foto, die onder 'circus-artiestelijke-acrobatiek' door de Heer Albert de Valk werd geknipt!

Bij deze ongewone kijk op de Valkhofkapel is duidelijk de steeds verder afbrokkelende walmuur met toren te zien. Het lege park erachter is een uitdaging! Maak hier Nijmeegs historie zichtbaar! Dan zal de 'Waalboulevard' pas compleet zijn!!

IN MEMORIAM HUUB VAN OOIJEN

Wij leerden hem kennen tijdens zijn expositie in de Valkhofkapel; de kunstenaar en een hartelijk mens. Tussen de vele creaties was er één die ideaal leek te passen bij de vredestekst welke in de kapel geplaatst zou worden.

Al spoedig kwamen we tot een besluit en Huub nam spontaan het werk uit onze handen met de verzekering dat alles op tijd klaar zou komen. Het was een heel karwei, maar de zaak kwam op tijd 'rond'. En wij ontdekten weer een karaktertrek in hem; 'een man, een woord!'

Het was een vreugde voor hem zoveel mensen bij de onthulling van zijn kunstwerk te mogen zien.

Maar, er lagen nog veel meer plannen voor de toekomst die wij alvast met hem bespraken, want Huub én onze vereniging, werd vanzelfsprekend!

Toen kwam het onverwachte...vanaf dit moment zou alles veranderen. Er begon voor ons een stille, voor hem een bittere tijd.

Enkele maanden voor zijn dood, nam hij moedig, bewust afscheid van ieder; als ervaren verpleger kende hij de weg die hij nog te gaan had..

Nu uit zijn lijden verlost, zal hij zeker 'het Licht' bereikt hebben; 'het Licht' dat zijn enige houvast was op die dag van afscheid.

Tot zijn vrouw en dochter zeggen wij uit het diepst van ons hart: Wij hebben Huub helaas véél te kort mogen kennen, maar zelfs in deze kleine periode is hij voor ons al onvergetelijk geworden!

Zijn veel bewonderde vredessymbool in de Valkhofkapel zal ons altijd blijven herinneren aan Huub van Ooijen.

Hein van Brienem.

EEN BEDANKJE TUSSENDOR

Velen onder U zullen weten dat het bijhouden en administreren van het ledenbestand, zeker als het aantal de 600 is gepasseerd, geen luttel bezigheid is.

Wij zijn dan ook bijzonder blij met de manier waarop deze administratie door Mw.Louk Hendriks en Gerard Hermans wordt gevoerd en er mag beslist wel eens een extra woord van dank hiervoor worden uitgesproken. Maar... het 'bedankje tussendoor' is voor U bedoeld.

De overweldigende vlotte betaling van Uw contributies is hartverwarmend en het geeft ons hoop dat we zonder extra kosten ook de enkele nakomers zullen binnenkrijgen. Vanzelfsprekend blijft overeind ons begrip dat onze contributiekaart voor en door belangrijker zaken even terzijde wordt gelegd. Het wordt zeer gewaardeerd als er dezer dagen voor nog niet betaald de bijdrage even tijd wordt genomen.

H A R T E L I J K D A N K !!

namens het bestuur.

JAARAGENDA 1989

Opening seizoen via de Kapel	7 mei
Jaarvergadering	26 april
Bestuursvergadering	3 mei 28 juni 23 aug. en 8 november
Laatste data copy	28/4- 23/9- 2/12.

UIT DE JAARCIJFERS 1988

Het bestuur van de Valkhofvereniging is, vooruitlopend op de algemene vergadering, accoord gegaan met de jaarcijfers 1988.

Het is wederom een gunstig jaar gebleken en ik zal hier enkele belangrijke cijfers noemen. Om te voorkomen dat het een te droog cijferver-slag wordt, zal ik zoveel mogelijk tekst en uitleg tussendoor weergeven.

Een gunstig jaarresultaat is uiteraard op zich toe te juichen; daarenboven laat het ons zien dat wij allen te samen er weer in zijn geslaagd het Valkhof meer in de publieke belangstelling te brengen en daardoor het Valkhof en de gemeente Nijmegen op juiste wijze van dienst te zijn.

De ontvangsten 1988 zien er als volgt uit:	
contributies 1987	f. 117,50
contributies 1988	- 11040.-- (f.10500.--)
giften en kapel- ontvangsten	- 12580,40 (f.12000.--)
bank-postbk-rente	- 867,59 (f. 500.--)

Totaal en(begroting) f.24605,49 (f.23000.--)

Op voorgaande cijfers is de begroting voor het jaar 1989 gebaseerd evenals op de uitgaven die hierna volgen.

Vanzelfsprekend brengt een groeiend ledental verhoudingsgewijs meer kosten met zich. Door een nieuwe regeling van verzending die met de PTT werd overeengekomen is de post PORTI-en VERZENDKOSTEN, begroot op f.1200.--, uitgekomen op f.1628,80. Dit is weliswaar een aanvaardbaar bedrag, maar er zit toch teveel in aan nodig gebleken extra verzoeken om betaling van contributie.

De kosten van papier-enveloppen-drukwerk en re-dactie, begroot op f.5300.-- kwamen op f.4745,25 en dus gunstig uit.

De verkoopartikelen, begroot op f.2500.-- komen als kostenpost op f.3645,90, dus een overschrij-ding van f.1145.--. Dit wordt veroorzaakt door extra artikelen zoals VALKHOFSTICKERS en een ruimere afschrijving op de voorraad. In de voor-raadartikelen zit een aantrekkelijke marge voor het jaar 1989 e.v.

De kosten in de kapel, genoemd tentoonstellingskosten, waaronder ook die van de Kerstdagen en de concertkosten evenals de vernieuwing van de foto's in de publicatieborden zijn met f.1850,86 f.450.-- boven de begroting uitgekomen.

De afschrijvingen van plaquette-lichtinstalla-tie-voorlopige deur-kerstgroep-documentatiecen-trum en kantoorinventaris, samen f.545.-- komen vrijwel overeen met de f.500.-- van de begroting.

De algemene kosten waaronder bestuurskosten-computerkosten-contributies en abonnementen tesamen voor f.1175,73 komen eveneens vlakbij het bedrag van f.1200.-- dat hiervoor was be-groot.

Het batig saldo over 1988 komt uit op f.11013,99 en is eveneens gelijk aan de f.10900.-- van de begroting.

De op de balans vermelde beschikbare middelen beliepen op 31-12-88 f.29253,10 en de vordering op de Valkhofstichting is f.5676,65.

Het batig saldo is op de kapitaal-rekening bij-geboekt, welke rekening nu een bedrag aangeeft van f.37500,73.

Mocht U t.a.v. deze cijfers vragen hebben kunt U zich via de postbus richten tot de penning-meester.

Theo Verweij.



NIJMEGEN ZIEN VANAF DE OVERKANT

C Roeven, Lent

Als ik vanuit mijn Café Waalzicht naar Nijmegen kijk aan de overkant, dan denk ik soms aan de talloze artiesten die Nijmegen vanaf deze kant hebben geschilderd, getekend en tot op de dag van vandaag op foto hebben vastgelegd. Enthousiastelingen, die onder hun werk hebben genoten van het prachtige uitzicht. Veel van deze mensen wilden dit uitzicht in bezit hebben terwijl anderen hiermee hun kost verdienen. Veel beroemde tekenaars en schilders hebben hier door de eeuwen heen met het nodige geduld en hun meesterschap dit enige uitzicht vastgelegd en met vaak onvoorstelbaar financieel resultaat.

Toch...géén kunstproduct kan het halen bij het werkelijke beeld van de nu weer levende stad achter de evenzo levende stroom. Lang heeft de Waal bijna alléén het levende beeld verzorgd en leek Nijmegen vanaf de oorlogsdagen er als een dood lichaam bij te liggen. Als ik soms naar een waarheidsgetrouw schilderijtje kijk, gemaakt in de avond van 22 februari 1944, zie ik een huiveringwekkend beeld van de kapotte torens en de daarachter brandende hel. Het moeten inderdaad helse dagen zijn geweest voor de stadsbewoners. Ook dat was Nijmegen.

Tot in onze tijd wordt er vaak nog door oudere gasten gesproken over die angstaanjagende dagen en wat de oorlogsdagen betreft kan Lent ook meepraten.

Maar ook leuke herinneringen worden vaak opgehaald vooral uit de tijd van het Lentse veer.

Nu daarvoor in de plaats al meer dan vijftig jaar onze meest linkse blikvanger is gekomen kan men niet zeggen dat het gezicht op de stad rustiger is geworden.

Opvallend is sinds enige jaren de ervaring van Nijmegen. Nu wordt weer de levendigheid méé bepaald door de stad. De kortgeleden vernieuwde spoorbrug, als ongeveer de meest rechts gelegen blikvanger, laat op regelmatige tijden de treinen de Waal kruisen en onder zich door allerlei schepen passeren.

Deze grootse en tevens ook grootste scheepvaartroute van ons land, met zware ladingen stroomopwaarts en evenzovele snellere vaarten afwaarts, bepaalt vooral het aantrekkelijke beeld van Nijmegen.

Het is duidelijk te zien dat er hard is gewerkt om het gezicht van onze oudste en his-

torische stad terug te brengen. De huizen op rij langs de Waalkade en de bijna volledig bebouwde hellingen geven een mooi beeld van een herrezen stad. De drukte op en langs de Waalboulevard komen weer helemaal overeen met de levendigheid van de rivier.

De mensen in Lent hebben gedurende meerdere generaties moeten wennen aan de verandering die het uitzicht op Nijmegen meerdere malen onderging. Vooral de tijd dat de burcht werd en was afgebroken moet heel wat gewenning hebben gevraagd.

De bedrijvigheid aan de Waalkade en de voorde- ringen van het boulevardplan zijn bijna dage- lijks te volgen. Het is intussen een boeiend beeld geworden langs de vernieuwde en in kleuren afwisselende huizerijen. Links in het midden en rechts is een voortdurende bedrij- vigheid waar te nemen. Het hoogwatersteiger en de bouw van de nieuwe winkelgalerij met appartementen trekt steeds de aandacht en vooral ook het zoveel besproken casino.

Voordat je blik zich op de Waalbrug richt sta je even stil bij de winterkale bomengroep van het Valkhof. Natuurlijk zijn we aan dit beeld gewend geraakt en zien we de jaarlijkse verandering naar het voorjaarsgroen.

Alleen wanneer de avond valt en bij scheme- ring de stad geleidelijk in een prettige ver- lichting te voorschijn komt, valt de donkere hoek van het Valkhof extra op.

Het zal een zeer verstandig besluit blijken te zijn dat men de Valkhofkapel ook in het avondlicht gaat zetten. Wellicht ooit nog de burcht terug en in de schijnwerpers.

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

In de vorige aflevering van "uit de ledenadministratie" werd gewag gemaakt van een ledental van meer dan 650. Als gevolg van het jaarlijkse verloop van 5 tot 7 % is dit aantal momenteel gedaald tot 622.

Een ander ervaringsgegeven laat de verwachting toe, dat de Valkhofvereniging tegen het einde van dit jaar waarschijnlijk bijna 700 leden zal tellen. Hoe het leden- tal zich werkelijk zal ontwikkelen kan slechts de tijd ons leren. Eén ding is echter zeker: geregeld melden zich nieuwe leden aan. Zo ook in de periode van eind november 1988 t/m februari 1989. Ditmaal waren het:

Lang-Groenen	Nijmegen
Janssen	Nijmegen
de Jong	Nijmegen
Otten	Nijmegen
Dellelijn	Oosterhout
Tijdink	Nijmegen
Barten	Nijmegen
Vaanhold	Nijmegen
Adema	Nijmegen
Bethlehem	Nijmegen
Cuijpers	Nijmegen
van Leeuwen	Nijmegen
Oosting	Nijmegen
Stuart	Nijmegen
Bouman	Nijmegen
van Geel	Nijmegen
van Dorst	Putten

G.Hermans
ledenadministratie